

Rozvoj malého a stredného podnikania v Slovenskej republike

Development of Small and Medium Enterprises in the Slovak Republic

Irina Bondareva

Abstract

Purpose of the article Slovakia's accession to the EU caused an increased role for small and medium entrepreneurship in the economy and simultaneously increased the requirements for this sector of the economy in view of the high competition in the European market. At the same time small and medium-sized enterprises SR face major difficulties which adversely affect their development. In this context, it is necessary to continuously monitor the business environment for the purpose of removing obstacles to business.

Methodology/methods The method of research is time series analysis of small and medium-sized enterprises SR, analysis of the structure of economic activity, synthesis of information provided by various institutions dealing with the rating business.

Scientific aim The article is to examine trends in the development of small and medium enterprises in Slovakia during the year 2004 - 2009 and evaluate the current business environment of the SR.

Findings The analysis shows that the number of small and medium-sized enterprises in the years 2004-2009 in Slovakia has an increasing trend. During this period, major barriers have been removed in the normative and legal acts, particularly the creation of new firms, has made tax reform introduced a flat tax on income, to adopt transparent rules on state aid to investors. Positive impact on the development of small and medium-sized enterprises have so stable macroeconomic and political situation in Slovakia.

Conclusions (limits, implications etc) However, there remains a considerable number of factors that complicate their development. In particular, it is a poor law enforcement, inadequate capacity, quality and availability of credit information for efficient and safe lending, which has restricted access to bank loans, lack of qualified entrepreneurs, large scale and long term to meet the established administrative procedures, high tax and contribution burden, fee burden on businesses, the low level of protection of investors. To improve the business environment is necessary to remove these barriers.

Keywords: Small and medium enterprises, the Small Business Act, the conditions for business operation, barriers to entrepreneurship, business environment.

JEL Klasifikácia: M10; O10

Úvod

Základom pre stabilnú a úspešnú trhovú ekonomiku v každej krajine je segment podnikateľskej sféry, ktorý je zastúpený malými a strednými podnikmi. Pri tom, malé a stredné podniky predstavujú najrozšírejšiu formu podnikateľstva nie len na Slovensku, ale aj v ostatných krajinách EÚ. Malé a stredné podniky (MSP) tvoria základ ekonomického a sociálneho rozvoja regiónov na Slovensku, sú hlavným zdrojom rastu životnej úrovne obyvateľstva a zásadne vplývajú na zníženie nezamestnanosti v krajine. Súčasne MSP sa v praxi stretávajú s veľkými ťažkosťami, ktoré negatívne vplývajú na ich činnosť. V článku sa posudzuje stav a tendencie rozvoja MSP na Slovensku, analyzujú sa prekážky ich rastu a zároveň je vykonaná porovnateľná analýza s krajinami Vyšehradskej štvorky (V4) vo vzťahu k podmienkam pre činnosť MSP.

1 Miesto malých a stredných podnikov v štruktúre podnikania Slovenskej republiky

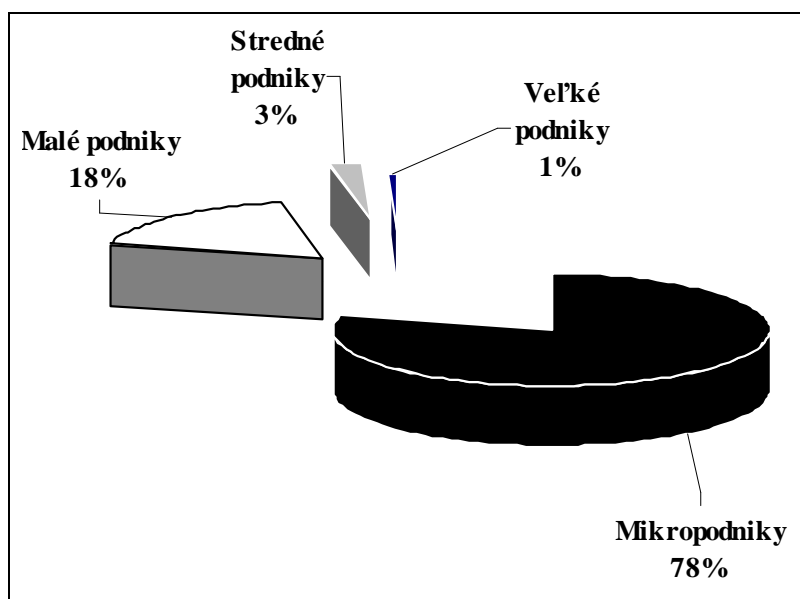
Od 1. januára 2005 je v krajinách EÚ zavedená nová definícia MSP, pričom cieľom zavedenia nových kritérií pre stanovenie štatútu MSP bolo zlepšenie podmienok podnikania a hlavne, zlepšenie dostupnosti k finančným zdrojom pre tieto podniky.

V súlade s údajmi Európskeho štatistického úradu (Geist, 2009) MSP predstavujú:

- 99,8 % všetkých európskych podnikov (viac ako 20 mil.),
- 67,1 % pracovných miest v súkromnom sektore (viac ako 122 mil. pracovných miest),
- Viac ako 80 % zamestnaných v niektorých odvetviach priemyslu (stavebníctvo, nábytkársky priemysel, kovospracujúci priemysel).

V posledných rokoch malé a stredné podniky vytvorili 80% nových pracovných miest v EÚ („Najskôr myslieť v malom“: iniciatíva „Small Business Act“ pre Európu, 2008).

Štruktúra slovenských podnikov podľa počtu zamestnancov v súlade s údajmi Štatistického úradu SR (Štatistický úrad SR, 2010) je predstavená na Grafe 1. Je zrejmé, že malé a stredné podniky predstavujú významné miesto v štruktúre podnikov Slovenskej republiky. MSP Slovenskej republiky produkujú veľký počet inovácií, ktoré umožňujú vyrábať tovary a poskytovať služby s vyššou pridanou hodnotou, sú základom sociálneho a regionálneho rozvoja, vytvárajú podmienky pre zvyšovanie životnej úrovne obyvateľstva regiónov.

Zdroj: vlastné spracovanie.

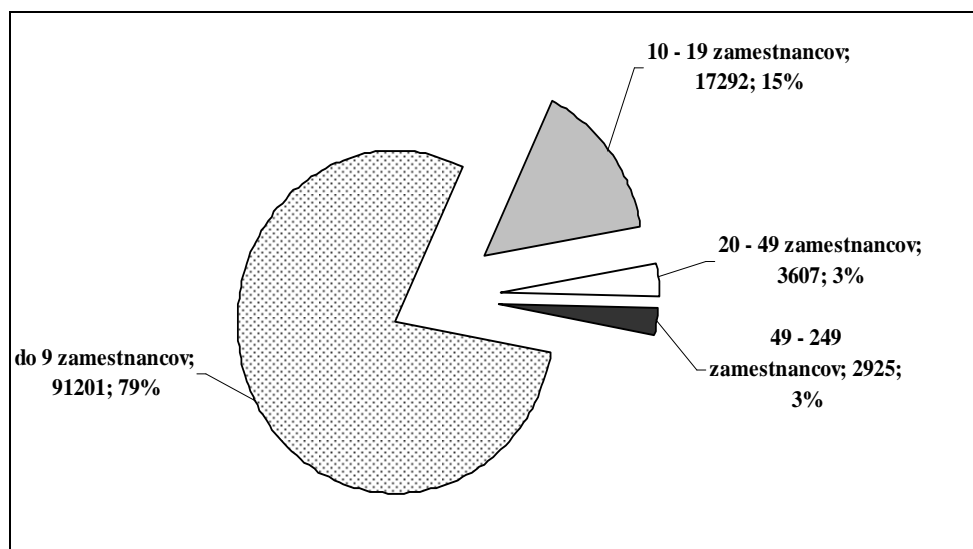
Graf 1 Štruktúra podnikov SR podľa počtu podnikov

Vstup Slovenska do EÚ vyvolal zvýšenie úlohy malého a stredného podnikateľstva v ekonomike krajiny a súčasne došlo k zvýšeniu požiadaviek k tomuto sektoru ekonomiky s ohľadom na vysokú konkurenciu na európskom trhu.

2 Tendencie rozvoja malého a stredného podnikania v SR

V súčasnosti, v štruktúre malých a stredných podnikov Slovenskej republiky podľa informácií Štatistického úradu SR (Štatistický úrad SR, 2010) viacero podnikov (79%) má štatút mikropodnikov s počtom zamestnaných do 9 (Graf 2). Pri tom, väčšia

časť mikropodnikov je zastúpená živnostníkmi a to s toho dôvodu, že malé a často aj stredné podniky sa snažia neprijímať zamestnancov do zamestnania a uzatvoriť s pracovníkmi pracovnú dohodu, aby sa znížila veľkosť odvodov a mali jednoduchšiu možnosť ich vypovedania bez odstupných náležitostí. Táto situácia je vyvolaná aj tým, že MSP sú vystavené veľkému riziku, ktoré vyplýva z ich ekonomickej činnosti a súčasné podmienky podnikania sú pre nich najtvrdšie: vysoká konkurencia, sťažený prístup k bankovým úverom, k štátnym dotáciám, k fondom EÚ, nedostatočná kvalifikovanosť, nízka úroveň právnej ochrany atď.

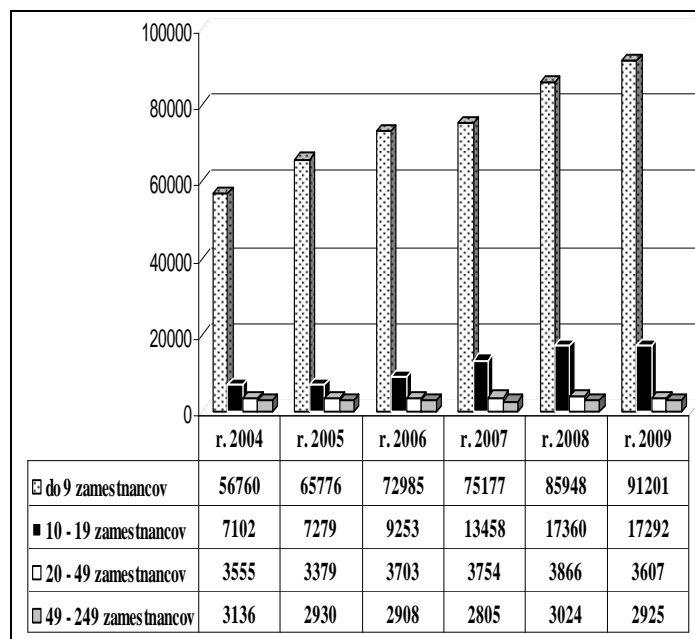

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf 2 Štruktúra malých a stredných podnikov SR podľa počtu zamestnancov

Nehľadiac na to, podľa Štatistického úradu SR (Štatistický úrad SR, 2010), ako vyplýva z Grafu 3, počet malých a stredných

podnikov v rokoch 2004 až 2009 má na Slovensku narastajúcu tendenciu.

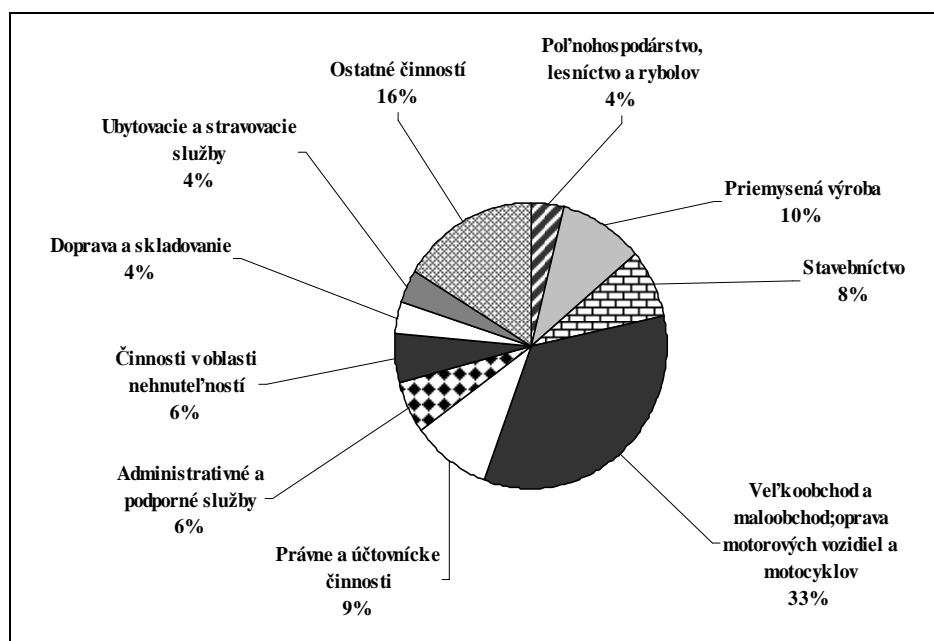

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf 3 Tendencie rozvoja malého a stredného podnikania v SR v r.2004-2009

Priemerný ročný prírastok počtu malých a stredných podnikov v rokoch 2004-2008 bol na úrovni 10-12 %, v r. 2009 – len 5 %, a aj to len z dôvodu prírastku počtu mikropodnikov. V ostatných kategóriách MSP pozorujeme pokles registrácie nových podnikov.

Celkový počet zaregistrovaných MSP ku koncu r. 2009 v Slovenskej republike dosiahol stav 115 025 podnikov, ktoré realizujú svoju ekonomickú činnosť vo viacerých odvetviach. Štruktúra ich ekonomickej činnosti podľa SK NACE, ako uvádza Štatistický úrad SR (Štatistický úrad SR, 2010), je uvedená v Grafe 4.

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf 4 Ekonomická činnosť malých a stredných podnikov SR v r. 2009

Najrozšírenejšími ekonomickými činnosťami MSP sú: veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov; priemyselná výroba (najmä výroba drevených a papierových výrobkov, tlač; výroba kovov a kovových konštrukcií; výroba potravín a nápojov; výroba výrobkov z gumených a plastových; výroba textilu, odevov, kože a kožených výrobkov; výroba, oprava a inštalácia strojov a zariadení); právne a účtovnícke činnosti.

3 Analýza podmienok podnikania pre malé a stredne podniky

V súlade s názorom podnikateľov negatívny vplyv na rozvoj malého a stredného podnikateľstva v Slovenskej republike, ako aj v celej Európe majú dve skupiny faktorov: mäkké (soft) a tvrdé (hard) (EurActiv, 2010).

K mäkkým faktorom patria strach z bankrotu a straty vlastného majetku. Medzi tvrdé faktory podnikateľa zaraďujú:

- Byrokraciu a administratívne bariéry,
- Sťažený prístup k finančným zdrojom,
- Daňové bremeno,
- Nedostatok návykov a vedomostí v oblasti podnikania.

Jednotlivé aspekty podnikateľského prostredia na Slovensku analyzujú rôzne inštitúcie (The World Bank Group, 2010; World economic forum, 2009; IMD Competitiveness center, 2010; Transparency International Slovensko, 2009; The Heritage Foundation, 2010), ktorých hodnotenie v r. 2009 je uvedené v Tabuľke 1.

Tabuľka 1 Hodnotenie priaznivosti podmienok pre podnikanie v SR

Inštitúcia	Parameter	Pozícia SR v r. 2009	Počet hodnotených krajín	Medziročná zmena
Svetová banka	Doing Business	42	183	- 7
Svetové ekonomické fórum	Index konkurencieschopnosti	47	133	- 1
International Institute for Management Development	Index konkurencieschopnosti	33	57	- 3
Transparency International	Index vnímania korupcie	56	180	- 4
Heritage Foundation	Index ekonomickej slobody	36	183	- 1

Zdroj: vlastné zobrazenie

Rating Slovenska podľa kritéria priaznivosti podmienok pre podnikanie pre MSP, podľa hodnotenia Svetovej banky (The World Bank Group, 2010), k júnu 2009 v porovnaní s ratingom krajín V4 je uvedený v Tabuľke 2. Pre informáciu a porovnanie sa tiež uvádza hodnotenie podmienok podnikania vo Veľkej Británii, ktorá podľa hodnotenia Svetovej banky má najvyšší rating v jednoduchosti podnikania medzi krajinami EÚ, a taktiež v Nemecku, ktorého stav ekonomiky významne ovplyvňuje ekonomiku Slovenska a ostatných krajín V4.

Pre analýzu boli použité príslušné hodnotenia a informácie z výskumu Svetovej

banky «Doing Business 2010», ktoré sú vykonávané s cieľom hodnotenia podmienok podnikateľskej činnosti k júnu 2009 v 183 krajinách. V rámci tohto výskumu sa hodnotilo 10 parametrov, ktoré umožňujú hodnotiť mieru regulácie a byrokracie v priebehu celého životného cyklu malých a stredných podnikov: začatie podnikania, územné konanie a stavebné povolenie, podmienky zamestnávania pracovníkov, registrácia nehnuteľnosti, dostupnosť úverových zdrojov, ochrana investorov, daňové povinnosti, medzinárodný obchod, vymáhateľnosť zmlúv, likvidácia podniku.

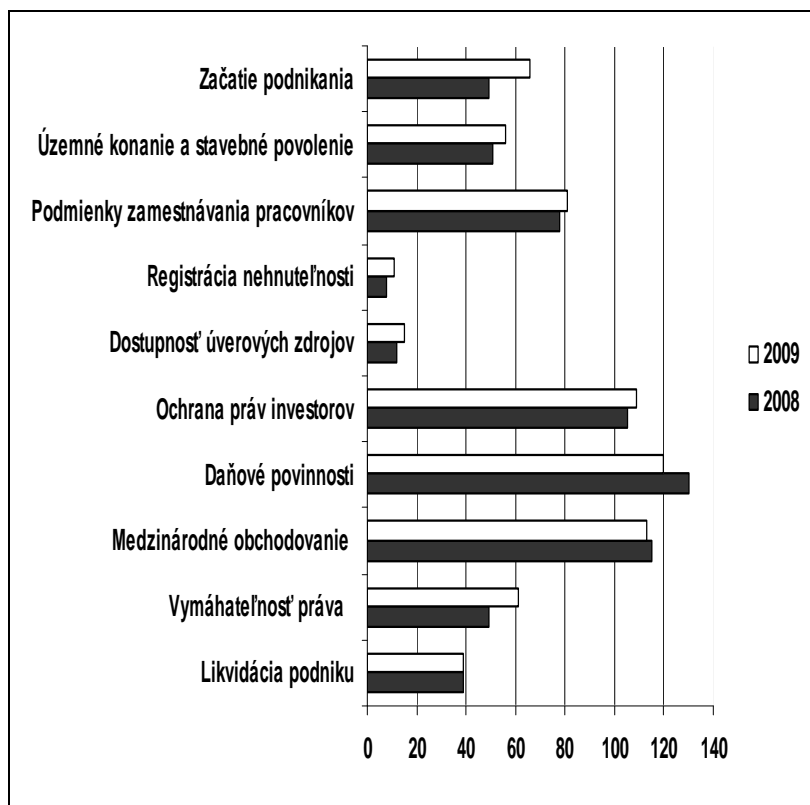
Je zrejmé, že tieto parametre nevystihujú všetky aspekty regulovania činnosti MSP a neskúmajú všetky faktory, ktoré vplyvajú na ich konkurencieschopnosť. Nehľadiac na to, analýza trendov zmien týchto parametrov a ich porovnávacia analýza dáva možnosť ohodnotiť silné a slabé stránky podmienok podnikania pre MSP v Slovenskej republike.

Tabuľka 2 Rating krajín podľa kritéria priaznivosti podmienok pre podnikanie

Rok	SR	ČR	MR	PR	SRN	VB
2009	42	74	47	72	25	5
2008	35	66	41	72	27	6

Zdroj: <http://www.doingbusiness.org/economyrankings/default.aspx> a vlastné zobrazenie

V porovnaní s rokom 2008, kedy sa Slovenská republika podľa výsledkov hodnotenia priaznivosti podmienok podnikania spomedzi 183 krajín umiestnila na 35 mieste, v roku 2009 poklesla na 42 miesto. Pri tom podľa dvoch parametrov, – „Daňové povinnosti“ a „Medzinárodný obchod“ sa pozícia Slovenskej republiky zlepšila, podľa parametra „Likvidácia podniku“ pozícia zostala na predchádzajúcej úrovni, a podľa ostatných 7 parametrov sa Slovenská republika premiestnila na nižšie pozície, čo sa odrazilo v znížení celkového ratingu. Rating SR podľa jednotlivých parametrov (The World Bank Group, 2010) je znázornený na Grafe 5

Zdroj: vlastné spracovanie

Graf 5 Rating podmienok podnikania v SR v r. 2008-2009.

Z Grafu 5 vyplýva, že z hľadiska normatívnych a právnych aktov Slovensko má dostatočne silné pozície v parametroch možnosti úverovania a registrácie vlastníctva a pomerne slabé pozície v parametroch medzinárodného obchodu, daňovej politiky

a v ochrane práv investorov. Nehľadiac na to, v praxi malé a stredné podniky sa stretávajú s problémami získavania úverov v súvislosti so značným rizikom ich splácania. Celkový rating ostatných krajín V4 sa v r. 2009 tiež znížil. Je možné pozorovať že hodnotenie normatívnych

a právnych aktov, ktoré charakterizujú podmienky podnikania na Slovensku sú v rámci krajín V4 najpriaznivejšie.

Najpriaznivejšie podmienky pre podnikanie v EÚ mali malé a stredné podniky Veľkej Británie, ktorá si vylepšila svoj rating, premiestnením zo 6. pozície v r. 2008 na 5. pozíciu v r. 2009. Nemecko si tiež vylepšilo svoju pozíciu a premiestnilo sa z 27. pozície na 25. pozíciu.

Úroveň kvality podnikateľského prostredia v Slovenskej republike od roku 2001 v štvrtročných intervaloch stále monitoruje a hodnotí Podnikateľská aliancia Slovenska (PAS) prostredníctvom vlastného Indexu podnikateľského prostredia (IPP). PAS (Podnikateľská aliancia Slovenska, 2010) hodnotí tri dôležité oblasti podmienok podnikania, a to každú podľa 10 parametrov:

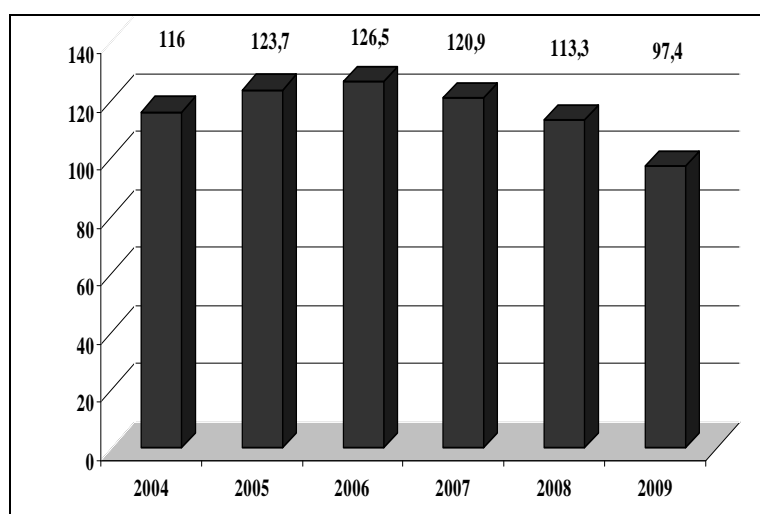
- vplyv hlavných prvkov právneho a regulačného rámca na podnik (napr. pracovnoprávna legislatíva, zrozumiteľnosť právnych predpisov, rovnosť pred zákonom, vymáhateľnosť práva, atď.),
- vplyv iných rozhodujúcich vonkajších podmienok na podnik (napr. úroveň korupcie na úradoch, prístup k štátnej pomoci, prístup k finančným zdrojom, cenová stabilita, finančná disciplína obchodných partnerov a ďalšie),
- vplyv podniku na kvalitu podnikateľského prostredia (napr. výkonnosť podniku,

likvidita, cash flow, manažment ľudských zdrojov a iné)

Monitoring podnikateľského prostredia ukazuje slabé a silné stránky hospodárskej politiky a je stimulom na udržanie pozitívnych pozícií a napomáha prijať zásadné opatrenia na zlepšenie resp. odstránenie negatívnych javov. Podľa informácií PAS (Podnikateľská aliancia Slovenska, 2010) úroveň a kvalita podnikateľského prostredia na Slovensku od roku 2006 sa zhoršuje, na čo ukazuje pokles IPP. Index IPP ku koncu rokov 2004 až 2009 je uvedený na Grafe 6. Základným obdobím na výpočet IPP bol 1. júl 2001, s referenčnou hodnotou indexu 100 bodov.

Podľa nášho názoru treba brať do úvahy aj politický aspekt uvedených hodnotení. Nie menšiu úlohu ako ekonomický stav hrá aj imidž krajiny. Niektoré krajiny v ratingu začali obsadzovať popredné miesta bez ohľadu na to, že ich makroekonomická situácia sa zhoršila.

Napríklad, Svetová banka konštatuje ako pozitívny jav dostupnosť a jednoduchosť prístupu podnikov Grécka k úverovým zdrojom. Podľa tohto parametra Grécko sa v r. 2009 umiestnilo na 87 pozíciu a zlepšilo svoju pozíciu v porovnaní s r. 2008 až o 22 bodov. Tento parameter značne pozitívne ovplyvnil aj celkový rating Grécka. Dnes je každému známa súčasná negatívna makroekonomická situácia tejto krajiny.

Zdroj: vlastne zobrazenie

Graf 6 Hodnotenie priaznivosti podmienok pre podnikanie v SR podľa PAS

Zrejme, že najväčší dopad na zhoršenie podmienok podnikania na Slovensku má súčasná finančná a ekonomická kríza. Podľa informácií PAS (Kičina, 2009) 58 % podnikov SR v r. 2009 ovplyvnila finančná kríza a ďalších 30 % podnikov očakáva jej dopad v r. 2010. Konkrétne dopady krízy sa prejavili predovšetkým v značnom poklese objednávok od odberateľov (72 % podnikov), v zhoršení platobnej disciplíny odberateľov (40 % podnikov), v tlaku na zníženie cien výrobkov a služieb (43 % podnikov). Pokles tržieb oproti plánovanej úrovni zaznamenalo až 67 % a pokles zisku 64 % podnikov SR. V 77 % podnikov sa zvýšili náklady na získavanie finančných zdrojov, a pre 12 % podnikov finančné zdroje sa stali nedostupnými.

Predovšetkým uvedené dopady sa týkajú malých a stredných podnikov, ktoré sú najviac citlivé na zmeny faktorov podnikateľského prostredia a to v dôsledku svojej malej kapitálovej a finančnej sily a tiež v nízkej právnej a finančnej ochrane.

S ohľadom na to, že podpora a rozvoj malého a stredného podnikania hrá ohromnú úlohu v dynamickom rozvoji a v raste konkurencieschopnosti ekonomiky každej krajiny, Slovensko podporilo Zákon o malých podnikoch (Small business act, ďalej len SBA), ktorý v decembri 2008 prijala Rada Európy, cieľom ktorého je podpora úspešného fungovania MSP v trhovom prostredí. Strategickými bodmi SBA sú (Európska komisia, 2010):

- zníženie administratívnych zaťažení podnikateľov o 25% do roku 2012,
- založenie firmy nesmie trvať dlhšie ako týždeň,
- získanie obchodnej licencie a rôznych povolení nesmie trvať dlhšie ako mesiac.

Zákon o malých podnikoch tiež odporúča:

- zvýšenie štátnej podpory pre podnikateľov na vzdelávanie, výskum, vývoj a na ochranu životného prostredia,
- zníženie sadzby DPH na služby poskytované lokálne a s veľkým podielom ľudskej práce (kaderníctva, reštaurácie, opravy obuvi, atď.)

- smernicu o oneskorených platbách, ktorá by stanovila maximálnu lehotu splatnosti záväzkov voči malým a stredným podnikom na 30 dní.

V súlade s uvedeným zákonom, Slovensko sa snaží upraviť platnú reguláciu podnikov v rámci svojich protikrizových opatrení. Vládny balík obsahuje program do r. 2012 na zmiernenie dôsledkov hospodárskej krízy, ktorý si stanovil tri čiastkové ciele (Ministerstvo hospodárstva SR, 2009):

- Pripraviť nástroje a definovať podmienky pre meranie administratívneho zaťaženia v SR.
- Kvantifikovať administratívne zaťaženie v SR.
- Definovať opatrenia na zníženie administratívneho zaťaženia a zabezpečiť ich implementáciu.

Dôležitým opatrením je tiež posúdenie možnosti zavedenia nových normatívnych a právnych aktov platných od dopredu dohodnutého termínu, čo umožní malým a stredným podnikom lepšie sa adaptovať k novým podmienkam.

Záver

V celom je možné konštatovať pozitívne tendencie v rozvoji malého a stredného podnikania na Slovensku v období r. 2004 – 2009. Boli odstránené závažné bariéry v oblasti normatívnych a právnych aktov, hlavne pri zakladaní nových firiem; bola uskutočnená daňová reforma a zavedená rovná daň z príjmu; prijali sa transparentnejšie pravidlá na poskytovanie štátnej pomoci investorom. Pozitívny vplyv na rozvoj MSP mala takže stabilná makroekonomická a politická situácia SR. Avšak, pretrváva značný počet faktorov, ktoré komplikujú rozvoj MSP v SR. Predovšetkým je to značný rozsah a dlhé obdobie pre splnenie stanovených administratívnych procedúr, vysoké daňové a odvodové bremeno, poplatkové zaťaženie podnikateľov, nízka vymožitelnosť práva, nízka úroveň ochrany práv investorov, nedostatočnosť objemu, kvality a dostupnosti úverových informácií pre efektívne a bezpečné úverovanie malých a stredných podnikov.

Literatura

EurActiv (2010) Kríza a malé a stredné podniky [online] [cit.2010-02-01] Dostupné z: http://www.euractiv.sk/podnikanie-v-eu/zoznam_liniek/kriza-a-male-a-stredne-podniky-000237

Európska komisia (2010). Európsky portál pre malých podnikateľov: Politika EÚ v oblasti MSP [online] Dostupné z: http://ec.europa.eu/small-business/policy-statistics/policy/index_sk.htm

Geist, R. (2009) Kríza a malé a stredné podniky. [online] [cit.2009-06-30] Dostupné z: <http://www.enterprise-europe-network.sk/articles.php?tid=282&lang=sk>

IMD Competitiveness center (2010). The world competitiveness scoreboard 2009. [online] Dostupné z: <http://www.imd.ch/research/publications/wcy/upload/scoreboard.pdf>

Kičina, R.(2009). Dopady svetovej finančnej krízy na podnikateľské prostredie v SR, Bratislava 2009. [online] [cit.2009-01-20] Dostupné z: http://www.stavebne-forum.sk/events2009/prezentacie/0120_kicina.pdf

Ministerstvo hospodárstva SR (2009). Malí a strední podnikatelia budú mať menej byrokratických povinností. [online] [cit.2009-05-21] Dostupné z: <http://www.mhsr.sk/mali-a-stredni-podnikatelia-budumat-menej-byrokratickych-povinnosti/130099s>

„Najskôr myslieť v malom“: iniciatíva „Small Business Act“ pre Európu (2008). In Europa Press Releases Rapid. Reference: IP/08/1003 [online]

[cit.2008-06-25] Dostupné z: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1003&format=HTML&aged=0&language=SK&guiLanguage=en>

Podnikateľská aliancia Slovenska (2010). Hodnotenie podnikateľského prostredia - Index IPP. Kompletne výsledky IPP k 4Q 2009. [online] Dostupné z: http://www.alianciapas.sk/menu_pravidelne_indexipp.htm

Štatistický úrad SR (2010). Databáza časových radov SLOVSTAT: Podniky podľa ekonomických činností (SK NACE) a veľkostnej kategórie počtu zamestnancov. Dostupné z: http://www.statistics.sk/pls/elisw/objekt.send?uic=2630&m_sso=1&m_so=5&ic=66

The Heritage Foundation (2010). Economic Opportunity & Prosperity. The 2010 Index of Economic Freedom. Ranking the Countries. [online] Dostupné z: <http://www.heritage.org/index>

The World Bank Group (2010). Doing business 2010 [online]. Dostupné z: <http://www.doingbusiness.org/economyrankings/default.aspx>

Transparency International Slovensko (2009). CPI (Corruption Perceptions Index) – Index vnímania korupcie. [online] [cit.2009-06-30] Dostupné z: <http://transparency.sk/vystupy/rebrick>

World economic forum (2009) The Global Competitiveness Report 2009-2010 [online] Dostupné z: <http://gcr.weforum.org/gcr09>

Kontakt na autora:

doc. Ing. Irina Bondareva, CSc.,
 oddelenie manažmentu chemických a potravinárskych technológií ÚM STU
 Radlinského 9, 812 37 Bratislava
 Tel.: +421/0905 410 952,
 E-mail: irina.bondareva@stuba.sk

Doručeno redakci: 12.4.2010

Recenzováno: 21.6.2010

Schváleno k publikování: 24.6.2010